

Джерела та література.

1. Буряк В. Системна та концептуальна структура сучасного публіцистичного мислення // Вісник Львівського у-ту. Сер. Журналістика. Вип. 22. - Ч. 1. - Львів, 2002. - С 19-30.
2. Здоровега В. Слово тоже есть дело: Некоторые вопросы теории публицистики. - М.: "Мисль", 1979. - 174 с.
3. Зусман В. Концепт в системе гуманитарного знания. - <http://magazines.russ.ru/voplit/2003/2/zys.htm>.
4. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. - К.: ВЦ „Академія”, 1997. - 752 с.
5. Лихачев Д. Концептосфера русского языка // Русская словесность: Антология. - М.: Academia, 1997. - С. 280-287.
6. Москаленко А.З. Теорія журналістики: Навчальний посібник. - К.: ЕксОб, 2002. - 334 с.
7. Хроленко А. Концептуальний аналіз // Хроленко А. Основи лінгвокультурології. - М.: «Флінта» - «Наука», 2004. - С. 135-137.
8. Чижова Л.А. Поняття концепта і системи концептів в теорії комунікації. - http://genhis.philol.msu.ru/article_162.sltml

Поступила до редакції 29.06.2007р.

УДК 070: 82 - 92.09

Галич О.А.

ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ЗАГОЛОВОК ЯК СКЛАДОВА ПАРАТЕКСТУ

Галич О.А. Публицистическое заглавие как составляющая паратекста

Автор рассматривает заглавие публицистики как составляющую паратекста. Материалом для анализа служит публицистическое творчество Ивана Драча.

Ключевые слова: паратекст, публицистика, заглавие, классификация

Галич О.А. Публіцистичний заголовок як складова паратексту

Автор розглядає заголовок публіцистики як складову паратексту. Матеріалом для аналізу служить публіцистична творчість Івана Драча.

Ключові слова: паратекст, публіцистика, заголовок, класифікація

Halych O.A. Publicistic title as a part of paratext.

The author is studying the title of publicists work as a part of paratext. Publicistic works of Ivan Drach are the material of studies.

Key words: paratext, publicistic, works, title, classification

Актуальність. Поетика художнього тексту - це досить велика галузь літературознавства, що охоплює різні боки творчості публіциста. У даному дослідженні варто зупинися лише на деяких з них, пов'язаних з паратекстом. Назва терміну „паратекст” належить французькому вченому Ж. Женетту. До паратекстових категорій відносяться ім'я або псевдонім автора, заголовок чи підзаголовок, посвята, епіграф, передмова або післямова, примітки, епілог; коментарі, додатки, дата й місце написання твору тощо. На погляд Т. Черкашиної, „у залежності від розташування частин по відношенню до основного тексту, паратекст... розподіляється на три частини: передтекстовий (що включає в себе ім'я, (псевдонім) автора, заголовок, підзаголовок, присвяту, епіграф до усього твору, передмову), поміжтекстовий (що складають епіграфи до частин, книг, розділів; внутрітекстові й підрядкові примітки, епілог, післямову, позначення дати й місця написання твору, коментарі, додатки, зміст тощо) комплекси” [5, с.52]. Виконуючи допоміжну функцію, паратекст допомагає публіцисту встановити зв'язок з читачем, налаштувати його на сприйняття тексту, надати додаткову інформацію, прорекламувати текст тощо.

Постановка проблеми. При вивченні творчості відомих публіцистів науковці рідко звертають увагу на специфіку заголовків їхніх творів. Однак саме назва публіцистичного тексту, або хремотонім, багато чого говорить про нього. Практично написання будь-якого тексту так чи інакше впирається в його назву: „Вона може привабити, відштовхнути, лишити байдужим” [2, с.204]. Хремотонім актуалізує й тематизує провідну думку твору, акцентує увагу реципієнта на ключових його моментах, виконуючи водночас номінативну, інформативну та рекламну функції. В. Галич вважає, що заголовок „увиразнює його (твору. - О.Г.) специфічну природу”, є „вихідним моментом породження його тематичної, композиційної та сюжетної цілісності” [1, с.601]. Завдання будь-якого хремотоніма коротко та яскраво попередити читача про змістове наповнення твору, полегшуючи його розуміння. На думку В. Мерзвинського „поліфункціональність імені тексту пояснюється, крім іншого, його композиційним статусом: воно стоїть в особливо сильній позиції - на початку твору” [4, с.33].

Незважаючи на те, що творчість відомого українського письменника, громадського діяча, автора поетичних збірок „Соняшник” (1962), „Протуберанці серця” (1965), „Балади буднів” (1967), „До джерел” (1972), „Корінь і крона” (1974), „Сонячний фенікс”) (1978), „Теліженці” (1985), „Храм сонця” (1988), „Сізіфів меч. Вірші дев'яностих” (1999) Івана Драча достатньо вивчена в українському літературознавстві, про його публіцистику сказано досить мало, а заголовки публіцистичних творів письменника зовсім залишилися поза увагою дослідників. А втім, Драчеві заголовки є досить специфічними. Вони постають як багатоглядне, багатифункціональне явище, котре не підлягає якійсь одній загальноприйнятій класифікації. Якщо все ж звернутися до заголовків публіцистичних творів Івана Драча, що увійшли до книжки „Від Форуму до Форуму” [3], і спробувати їх класифікувати за антропоцентричним принципом, то вийде така картина: 1. Егоцентричні хрематоніми, спрямовані на самого автора („Я втомився від політичних ігрищ...” [3, с.35]); 2. Антропоцентричні, - спрямовані на інших реальних людей („Пам'яті Олесь Гончара” [3, с. 131], „Столітній Сосюра” [3, с. 151], „Патріарх Мстислав - сучасна легенда” [3, с. 161], „Іван Франко і ми” [3, с. 191]); 3. Хронотопні - спрямовані на часопросторові чинники, в координатах яких проходить життя автора та його героїв („Українське небо” [3, с. 170], „Вітання Слобожанщині!” [3, с. 115], „Берегти Українську державу” [3, с. 106]).

За класифікацією, запропонованою В. Галич [1, с.607-608], можна виділити такі типи заголовків текстів публіцистики Івана Драча: 1. **Диреми** („Тепер і турок - не козак...” [3, с. 158], „Патріарх Мстислав - сучасна легенда” [3, с.161]; 2. **Теми**: а) що називають ім'я персонажа („Пам'яті Олесь Гончара” [3, с.131], „Столітній Сосюра” [3, с.151], „Нехай княгиня Ольга буде першою...” [3, с. 144]); б) що називають простір та місце дії („Вітання Слобожанщині!” [3, с. 115], „На „діаспорному фронті” без змін?” [3, с. 132], „Українське небо” [3, с. 170]). 3. **Реми**: а) що характеризують особу („Франко і ми2 [3, с. 191], „Свічка для Патріарха” [3, с. 128]); б) що характеризують подію („Правда і кривда Другої світової війни” [3, с. 108], „Чорний вівторок” [3, с. 125]); в) що характеризують стан („Берегти Українську державу” [3, с. 106]). Хрематоніми-реми порушують: а) важливі загальнонаціональні ваги проблеми („Реальність української єдності” [3, с. 141], „Чи є на світі українці?” [3, с. 173]); б) містять не менш важливі висновки або повчання („Берегти Українську державу” [3, с. 106], „...Стрепеніємось і думаймо” [3, с. 198], „Ми маємо розвиватися одночасно і як Українська держава, і як світове українство” [3, с.201]).

За ступенем вияву образності В. Галич пропонує класифікувати заголовки публіцистичних творів на номінативні та заголовки-образи [1, с.609]. До першої групи Драчевих заголовків можна зарахувати такі хрематоніми: „УВКР: сьогодні і завтра” [3, с.66], „Виступ на відкритті дзвіниці Михайлівського монастиря” [3, с. 167], „Інтелігенція і вибори” [3, с. 176]. Друга група - заголовків-образів, постає більш складною. Тут можна виділити заголовки-метафори („Тільки з початком весни з'являються проліски” [3, с.75]); заголовки-перифрази („Свічка для Патріарха” [3, с. 128], „Вік біблійних пророків: або варіація на тему: дев'яностолітній письменник” [3, с. 154]); заголовки-символи („Голод-33. Доповідь на Міжнародній науковій конференції, присвяченій 60-й річниці голодомору в Україні” [3, с.71]) тощо. З огляду на наявність у назві певних синтаксичних засобів хрематоніми Івана Драча поділяються на заголовки-інверсії („Берегти Українську державу” [3, с. 106], „Тільки з початком весни з'являються проліски” [3, с.75]); заголовки-антитези („Правда і кривда Другої світової війни” [3, с. 108]); заголовки-еліпсиси („Патріарх Мстислав - сучасна легенда” [3, с.161]), заголовки-риторичні оклики („Вітання Слобожанщині!” [3, с. 115]); заголовки-риторичні питання („На „діаспорному фронті” без змін?” [3, с. 132], „Чи ж є на світі українці?” [3, с. 173]).

Висновки. Заголовковий світ публіцистики Івана Драча є ключем до розуміння змісту його текстів. У хрематонімах відображається авторське бачення вітчизняних реалій мінливого світу неповних двох десятиліть української незалежної історії. Назви увиразнюють домінуючі проблеми, що хвилювали письменника в зазначену добу, і постають знаками неповторної індивідуальної манери його письма.

Джерела та література

1. Галич В.М. Олесь Гончар - журналіст, публіцист, редактор: еволюція творчої майстерності: Монографія. - К.: Наук. думка, 2004. - 816 с.
2. Давыдова Т.Т., Пронин В.А. Теория литературы: Учеб. пособие. - М.: Логос, 2003. - 232 с.
3. Драч І. Від Форуму до Форуму. - К.: Форум творчої молоді, 2006. - 272 с.
4. Мерзвинський В. Поетика заголовків драматичних творів Лесі Українки // Слово і Час. - 2007. - №2. - С 32-40.
5. Черкашина Т.Ю. Наративні особливості художньо-біографічної прози: автор і читач: - Дис... канд. філол. наук / Луганський нац. пед. Ун-т імені Тараса Шевченка. - Луганськ, 2006. - 197 с.

Поступила до редакції 21.08.2007 р.